

Hubungan antara Firma Audit Pakar Industri dan Pendedahan Urusniaga Pihak Berkaitan di kalangan Syarikat Tersenarai di Malaysia

NUR HIDAYAH WAAD, HAMEZAH MD NOR, MOHD MOHID RAHMAT & HARLINA MOHAMED ON

ABSTRAK

Kajian ini mengkaji hubungan antara firma audit pakar industri (FAPI) dan pendedahan urusniaga pihak berkaitan (UPB) yang mana bukti empirikal hubungan antara keduanya masih kurang. UPB merupakan urusniaga yang sukar diaudit dan oleh itu juruaudit yang mempunyai kepakaran industri diandaikan dapat mengesan dan meningkatkan pendedahan UPB. Sejumlah 646 buah syarikat tersenarai di Malaysia yang melibatkan sebanyak 3,230 pemerhatian dari tahun 2014 sehingga 2018 digunakan untuk menguji hipotesis kajian ini. FAPI diukur menggunakan nilai ambang penguasaan pasaran yang berbeza iaitu FAPI 10% dan FAPI 20% untuk mendapatkan hasil kajian yang lebih mantap (robust). Kaedah analisis kandungan digunakan untuk kutipan data UPB. Berdasarkan ujian regresi, hasil kajian mendapati hubungan antara FAPI dan UPB adalah bergantung pada nilai ambang FAPI. Secara khususnya kajian ini mendapati nilai ambang penguasaan pasaran yang lebih tinggi (FAPI 20%) berhubung secara positif dengan pendedahan UPB. Hasil kajian ini dapat memberi bukti tambahan bahawa firma audit yang mempunyai kepakaran industri yang tinggi dapat memberikan perkhidmatan audit yang lebih berkualiti menerusi peningkatan pendedahan UPB berbanding firma audit bukan pakar. Badan pengamal dan pengawalselia perakaunan boleh mempertimbangkan ciri kepakaran industri dalam mengawal selia syarikat-syarikat yang terbabit dalam mana-mana kontrak yang melibatkan pihak-pihak berkaitan.

Kata kunci: Firma audit pakar; kualiti audit; nilai ambang; pengkhususan industri; urusniaga pihak berkaitan

ABSTRACT

This study examines the relationship between industry specialist audit firm (ISAF) and related party transactions disclosure (RPT), for which empirical evidence of a relationship between the two is still lacking. RPT is the most difficult transactions to audit and therefore auditors with industry expertise are assumed to be able to detect and increase the disclosure of RPT. A total of 646 listed companies in Malaysia involving a total of 3,230 observations from 2014 to 2018 were used to test the hypotheses of this study. ISAF was measured at different market share thresholds namely ISAF 10% and ISAF 20% to provide more robust results. Content analysis method was used for RPT data collection. Based on regression test, the results of the study found that the relationship between ISAF and RPT is dependent on the threshold value of ISAF. Specifically, this study found that higher market share threshold (ISAF 20%) was positively related to RPT disclosure. The results of this study can provide additional evidence that audit firm with high industry expertise are able to provide better quality audit services through increased of RPT disclosure compared to non-specialist audit firm. Accounting practitioners and regulators may consider industry expertise criteria in regulating companies involved in any contracts involving related parties.

PENGENALAN

Pendedahan urus niaga pihak berkaitan (UPB) telah mendapat perhatian badan penggubal piawaian perakaunan berikutan berlakunya banyak skandal perakaunan membabitkan UPB. Memandangkan UPB berpotensi digunakan untuk dua tujuan berbeza iaitu untuk kepentingan pihak dalaman syarikat yang oportunistik (Rahmat et al. 2021; Agnihotria & Bhattacharya 2019; Kohlbeck & Mayhew 2010) atau untuk tujuan perniagaan yang sah (Md. Nor & Ku Ismail 2017; Ryngaert & Thomas 2012), maka *Malaysian Financial Reporting Standards (MFRS) 124 Related Party Disclosures* telah diterbitkan dalam tahun 2011 untuk memastikan urus niaga ini dilaporkan dengan sewajarnya. MFRS 124 antara lain

mengkehendaki penyata kewangan syarikat mengandungi pendedahan berkaitan sifat hubungan, penerangan urus niaga, amaun yang terlibat serta komitmen untuk membolehkan pengguna memberi perhatian sewajarnya terhadap kemungkinan kedudukan kewangan dan keuntungan atau kerugian syarikat dipengaruhi oleh kewujudan UPB. Menurut Kohlbeck dan Mayhew (2010), pendedahan UPB dapat membantu pengguna penyata kewangan sama ada untuk mendisiplinkan syarikat atau sebagai langkah berjaga-jaga terhadap kesan UPB. Namun, pelaporan UPB di kalangan syarikat di Malaysia masih belum menyeluruh. Berdasarkan Laporan Tadbir Urus Korporat Malaysia-Asean 2014 sehingga 2017, bilangan syarikat yang melaporkan polisi pendedahan UPB yang adil dan dilaksanakan ‘*at arm’s length*’ semakin

menurun dari 34% dalam tahun 2014 kepada 16% dalam tahun 2017. Laporan tersebut juga menunjukkan dalam tahun 2017, hanya 43% syarikat yang mendedahkan nama, hubungan, sifat dan nilai UPB. Ini memberi isyarat bahawa pengguna penyata kewangan terutamanya pemegang saham minoriti di Malaysia berkemungkinan terdedah dengan risiko penyalahgunaan UPB jika tiada pendedahan secukupnya.

Badan profesional perakaunan telah lama berpandangan bahawa firma audit pakar industri (FAPI) iaitu firma audit yang mempunyai pengetahuan dan kepakaran dalam industri tertentu dapat memberi perkhidmatan audit yang lebih berkualiti berbanding firma audit bukan pakar (ICAEW 2010). Pandangan tersebut telah dibuktikan oleh kajian yang dijalankan oleh Mohd Kharuddin et al. (2021), Gul et al. (2009), Dunn dan Mayhew (2004), Balsam et al. (2003) serta Krishnan (2003). Syarikat melihat pemilihan FAPI sebagai satu strategi pendedahan yang membolehkan syarikat (1) memperoleh manfaat nilai tambah termasuk yuran audit yang rendah, kualiti audit yang dipertingkatkan serta nasihat pendedahan, dan (2) sebagai mekanisme isyarat kepada pelabur bahawa syarikat berhasrat untuk menyediakan pendedahan yang berkualiti (Dunn & Mayhew 2004). Bagi firma audit pula, kepakaran industri dianggap sebagai strategi pembezaan dengan firma audit yang lain dari segi perkhidmatan audit yang ditawarkan. Firma audit yang mempunyai kepakaran industri juga didapati mempunyai insentif yang lebih untuk membetulkan kesilapan atau melaporkan salah nyata bagi menjaga reputasi (Dunn & Mayhew 2004). Namun, sejauhmana FAPI dapat meningkatkan pendedahan UPB di Malaysia masih tidak jelas. Oleh itu, kajian ini dijalankan untuk mengkaji hubungan antara FAPI dan UPB di kalangan syarikat tersenarai di Malaysia.

Selain itu, penelitian terhadap kajian lepas mendapati pengkaji berbeza pandangan mengenai nilai ambang pengukuran FAPI kerana pembolehubah ini tidak boleh diperhatikan (*unobservable*) (Eshleman & Guo 2020, Balsam et al. 2003). Kajian oleh Gaver dan Utke (2019), Ferguson dan Stokes (2002) serta Craswell et al. (1995) contohnya menggunakan nilai ambang 10% pasaran audit, manakala Reichelt dan Wang (2010), Rahmat dan Mohd Iskandar (2004) serta Ferguson et al. (2003), menggunakan nilai ambang 20%. Sehubungan dengan itu, kajian ini mengambil kira kedua-dua nilai ambang FAPI 10% dan FAPI 20% untuk melihat adakah nilai ambang FAPI yang berbeza memberi kesan berbeza terhadap pendedahan UPB. Memandangkan UPB merupakan antara urusan niaga yang sukar diaudit (AICPA 2010) terutamanya dalam pengenalpastian hubungan dan urusan niaga pihak berkaitan (ICAEW 2010), maka kami menjangkakan FAPI pada nilai ambang yang lebih tinggi dapat memberikan perkhidmatan audit yang lebih berkualiti dan seterusnya membantu meningkatkan pendedahan UPB.

Kajian ini menggunakan data syarikat tersenarai di Bursa Malaysia dari tahun 2014 sehingga 2018. Syarikat-syarikat di Malaysia cenderung menjalankan UPB kerana

kebanyakan syarikat di Malaysia mempunyai pemilikan tertumpu yang tinggi di mana, peratusan pegangan ekuiti dikuasai oleh ahli keluarga atau kerajaan (Claessens et al. 2002). Penguatkuasaan peraturan yang lemah dan perlindungan pemegang saham minoriti yang rendah di Malaysia juga memberi peluang kepada pemegang saham pengawal (*controlling shareholders*) untuk mengambil alih kekayaan pemegang saham minoriti menerusi UPB (Munir et al. 2013).

Hasil kajian mendapati hubungan antara FAPI dan UPB adalah bergantung pada nilai ambang pengukuran FAPI. Secara khususnya kajian ini mendapati pada nilai ambang FAPI 10%, hubungan antara FAPI dan UPB adalah tidak signifikan. Sebaliknya, apabila FAPI diukur pada nilai ambang 20%, kajian ini mendapati wujud hubungan yang positif antara kedua pembolehubah tersebut. Keputusan kajian ini memberi penjelasan bahawa dalam konteks pengauditan UPB, firma audit mestilah mempunyai tahap pengetahuan dan kepakaran yang lebih tinggi berbanding dengan pengauditan urusan niaga lain. Sifat UPB yang pelbagai dan kompleks memerlukan firma audit mempunyai kepakaran mengenai operasi dan industri pelanggan (Elder et al. 2015; Cahan et al. 2011; Reichelt & Wang 2010), termasuklah pemahaman piawaian perakaunan umum dan khusus berkaitan industri (Cahan et al. 2011). Kepakaran tersebut membolehkan firma audit lebih cekap dalam mengesan UPB dan dapat mendisiplinkan syarikat untuk membuat pendedahan (Yuan et al. 2016) berkaitan UPB sebagaimana yang dikehendaki oleh kerangka pelaporan kewangan.

Kajian ini memberi sumbangan kepada bidang ilmu dan praktikal. Dari aspek bidang ilmu, kajian ini dapat mengurangkan jurang dalam literatur dengan memberikan bukti empirikal hubungan antara FAPI dan UPB. Walaupun kebanyakan kajian terdahulu (seperti Gul et al. 2009; Dunn & Mayhew 2004; Balsam et al. 2003; Krishnan 2003) mendapati FAPI meningkatkan kualiti pelaporan kewangan secara umumnya, namun kajian yang melihat peranan FAPI terhadap pendedahan UPB secara khusus masih kurang. Tidak seperti kajian Gaver dan Utke (2019), Reichelt dan Wang (2010), Rahmat dan Iskandar (2004) serta Ferguson dan Stokes (2002) yang menggunakan pengukuran FAPI pada nilai ambang 10% atau 20% sahaja, kajian ini sebaliknya menguji sama ada nilai ambang FAPI yang berbeza memberi kesan berbeza terhadap pendedahan UPB. Kajian ini juga dapat mengembangkan lagi konsep teori agensi dengan memberi penerangan mengenai pentingnya firma audit sebagai mekanisme kawalan untuk mempunyai kepakaran industri bagi memantau UPB dan pendedahannya. Sumbangan kajian ini dianggap kritikal memandangkan struktur pemilikan syarikat di Malaysia secara majoritinya dimiliki oleh keluarga dan dikawal oleh pemegang saham pengawal. Pemilikan dominan ini menyediakan ruang yang cukup kondusif kepada pihak berkaitan untuk mengeksploitasi UPB. Dari aspek praktikal pula, dapatan kajian ini memberi input kepada pembuat polisi dan pengawal

selia dalam meningkatkan piawai pendedahan UPB sedia ada sebagai langkah utama untuk memastikan UPB dilaporkan dengan sewajarnya. Selain itu, hasil kajian mencadangkan kepada syarikat mengenai kepentingan untuk melantik firma audit yang mempunyai kepakaran industri bagi membantu lembaga pengarah memantau proses pelaporan kewangan dengan lebih efektif.

Makalah ini disusun seperti berikut. Bahagian seterusnya memberikan penerangan ringkas mengenai teori, tinjauan literatur dan pembentukan hipotesis. Ini diikuti dengan perbincangan terperinci mengenai metodologi dan hasil kajian. Perbincangan dan kesimpulan dibentangkan di bahagian akhir.

TEORI, KAJIAN LITERATUR DAN PEMBENTUKAN HIPOTESIS

TEORI AGENSI

Teori agensi menerangkan hubungan kontrak antara prinsipal dan ejen (Jensen & Meckling 1976) di mana satu atau sekumpulan individu (prinsipal) melantik individu yang lain (ejen) untuk menguruskan sumber dan menjalankan kerja bagi pihak prinsipal (Jensen & Meckling 1976; Ross 1973). Namun, apabila sesebuah organisasi diuruskan oleh satu atau sekumpulan individu yang bukan pemilik sebenar, maka berkemungkinan ejen tidak bekerja untuk kepentingan pemilik. Hal ini mewujudkan konflik antara prinsipal dan ejen kerana pihak-pihak yang bekerjasama mempunyai matlamat yang berbeza (Jensen & Meckling 1976; Ross 1973). Konflik kepentingan ini semakin meningkat apabila ejen mempunyai lebih maklumat mengenai operasi syarikat berbanding prinsipal. Kewujudan jurang maklumat ini mendorong berlakunya tingkah laku oportunistik di kalangan ejen. Skandal perakaunan melibatkan syarikat-syarikat besar seperti Enron, WorldCom dan Satyam serta dapatan dari kajian lepas (Rahmat et al. 2021; Kohlbeck & Mayhew 2010) membuktikan bahawa UPB antara urusan niaga popular yang sering digunakan oleh ejen untuk memaksimumkan kepentingan diri dengan mengorbankan kepentingan prinsipal.

Pendedahan UPB dalam pelaporan kewangan sebagaimana yang dikehendaki oleh MFRS 124 dan Keperluan Penyenaaran Bursa Malaysia, boleh bertindak sebagai mekanisme untuk menjelaskan kepada prinsipal terutamanya pemegang saham mengenai sifat hubungan, jenis urusan niaga dan amaun yang terlibat. Peranan untuk memastikan syarikat membuat pendedahan sewajarnya dipertanggungjawabkan kepada firma audit. Oleh itu teori agensi menekankan kepentingan pemantauan oleh firma audit dalam menyelesaikan konflik antara ejen dan prinsipal termasuklah merapatkan jurang ketidakseimbangan maklumat. Sebagai badan bebas, firma audit luaran bertanggungjawab untuk memberi jaminan yang munasabah bahawa penyata kewangan yang disediakan oleh syarikat bebas dari salah nyata yang material dan disediakan mengikut kerangka perakaunan.

Dalam konteks pengauditan UPB, juruaudit perlu mempunyai pengetahuan dan kepakaran yang mendalam mengenai operasi syarikat. Hal ini kerana UPB sering digunakan sebagai medium penipuan dan manipulasi laporan kewangan. Contohnya, pihak pengurusan yang tidak beretika berkemungkinan menggunakan UPB sebagai alat untuk memindahkan kekayaan, aset dan keuntungan syarikat yang diuruskan kepada syarikat lain yang berada di bawah kawalannya (Aharony et al. 2010; Jian & Wong 2010). Maka tidak hairanlah banyak kes yang melibatkan penipuan dan manipulasi menggunakan UPB seperti kes Enron Corporations yang didapati tidak mendedahkan urusan niaga material yang dilaksanakan dengan Ketua Pegawai Kewangannya yang mempunyai kepentingan pihak berkaitan. Kes penyalahgunaan UPB turut melibatkan syarikat di Malaysia seperti kes penjualan 2 bidang tanah di antara Ho Hup Construction Berhad dengan Permata Juang (M) Bhd dan Santari Sdn Bhd. Ho Hup Construction Berhad didapati tidak melaporkan urusan niaga jualan ini walaupun mempunyai kepentingan dalam kedua-dua syarikat tersebut. Kes-kes ini membuktikan kegagalan pendedahan UPB oleh pihak syarikat disebabkan niat pihak berkaitan untuk menyembunyikan UPB daripada pengetahuan pihak berkepentingan yang lain.

FAPI dikatakan mempunyai pemahaman yang mendalam mengenai operasi syarikat (Arens et al. 2011), cabaran dan perbezaan operasi industri tersebut (Tuanakotta 2011), serta mempunyai kepakaran dan kecekapan yang lebih tinggi disebabkan kerap mengaudit pelanggan dalam industri yang sama (Pong 1999). Kepakaran yang dimiliki dapat membantu juruaudit mengenalpasti risiko melalui pola data kewangan yang luar biasa ketika mengaudit sesebuah syarikat (Norman 2018). Maka, diandaikan lebih banyak syarikat akan mendedahkan UPB yang selama ini cenderung untuk disembunyikan jika syarikat diaudit oleh FAPI yang bertindak sebagai mekanisme pemantauan yang berkesan.

URUS NIAGA PIHAK BERKAITAN

MFRS 124 mentakrifkan UPB sebagai pemindahan sumber, perkhidmatan atau obligasi antara syarikat dan pihak berkaitan tanpa mengira sama ada terdapat harga dikenakan ataupun tidak. UPB mungkin dijalankan sekali sahaja atau mungkin berulang. UPB yang berulang secara amnya lebih bersifat strategik dan cekap bagi membantu memenuhi keperluan dan meningkatkan keberkesanan operasi yang dijalankan oleh sesebuah syarikat. Secara umumnya, UPB adalah sama dengan urusan niaga harian syarikat yang lain, perbezaan utamanya hanya kerana urusan niaga tersebut melibatkan pihak berkaitan. Pihak berkaitan adalah merujuk kepada individu atau entiti yang berkaitan dengan entiti yang menyediakan penyata kewangan seperti pihak pengurusan syarikat, anak syarikat, syarikat bersekutu dan usaha sama (MFRS 124).

Berdasarkan kajian lepas yang dijalankan oleh Rahmat et al. (2021), Agnihotria dan Bhattacharya (2019),

Md. Nor dan Ku Ismail (2017), Kohlbeck dan Mayhew (2010) serta Gordon et al. (2004), UPB boleh memberi dua kesan berbeza iaitu kesan positif (dari perspektif urus niaga cekap) atau kesan negatif (dari perspektif konflik kepentingan). UPB dianggap urus niaga cekap kerana dapat membantu syarikat mengurangkan kos urus niaga, bertindak balas terhadap ketidaktentuan persekitaran, penggunaan aset yang lebih cekap, mempercepatkan proses pertukaran kontrak, penyelarasan strategi dan perolehan kepakaran daripada pihak berkaitan (Md Nor & Ku Ismail 2017; Ryngaert & Thomas 2012; Jian & Wong 2010; Ge et al. 2010). Oleh sebab itu, pelaksanaan UPB dalam sesebuah perniagaan khususnya yang melibatkan syarikat dan kumpulan sudah menjadi tidak asing lagi dan banyak syarikat menjalankan urus niaga dengan syarikat dalam kumpulan seperti subsidiari, bersekutu atau usahasama bagi memenuhi objektif syarikat kumpulan.

Namun begitu, konflik kepentingan yang wujud memberi peluang yang besar kepada pemegang saham pengawal dan pihak pengurusan untuk mengeksploitasi pemegang saham minoriti menerusi UPB (Rahmat et al. 2021; Agnihotria & Bhattacharya 2019; Kohlbeck & Mayhew 2010). Pihak yang mempunyai kawalan ke atas syarikat ini berupaya melaksanakan UPB di luar prinsip '*arm's-length*' yang akhirnya memberi keuntungan kepada mereka. Contohnya, syarikat boleh memajak premis dari syarikat yang dikawal oleh pengarah dan membayar sewa pajakan pada harga yang lebih tinggi atau rendah berbanding dengan pihak bukan berkaitan (Kohlbeck & Mayhew 2004). Selain itu, UPB juga digunakan sebagai alat untuk meningkatkan prestasi pelaporan syarikat. Pihak pengurusan boleh memanipulasi UPB sama ada untuk meningkatkan atau mengurangkan keuntungan bagi tujuan penilaian prestasi syarikat (Aharony et al. 2010) we show that related-party (RP. Jian dan Wong (2010), mendapati syarikat di China menggunakan UPB untuk tujuan manipulasi pendapatan dengan meningkatkan hasil jualan urus niaga pihak berkaitan untuk mencapai sasaran keuntungan yang dikehendaki. Pihak berkaitan juga menyalahgunakan UPB untuk memaksimumkan ganjaran atau bonus yang diterima daripada syarikat (Wong et al. 2015). Kebanyakan kajian lepas menyokong bahawa UPB digunakan sebagai alat untuk memanipulasi pendapatan atau rampasan kekayaan melalui aktiviti seperti '*tunneling*', '*proping*' dan pengurusan pendapatan (Cheung et al. 2006; Jian & Wong 2010).

FIRMA AUDIT PAKAR INDUSTRI

Firma audit pakar industri (FAPI) didefinisikan sebagai pengetahuan atau kepakaran firma audit mengenai industri tertentu yang diperoleh melalui latihan dan pengalaman praktikal semasa mengaudit pelanggan dalam industri tertentu (Elder et al. 2015). Arens et al. (2011) pula merujuk FAPI sebagai firma audit yang mempunyai pemahaman yang mendalam mengenai operasi syarikat, serta panduan perakaunan dan pengauditan khusus. Di samping itu, FAPI juga mempunyai pengetahuan

mendalam mengenai bagaimana panduan perakaunan umum dan khusus terpakai kepada industri pelanggan tertentu, termasuk pemahaman tentang cabaran dan perbezaan operasi industri tersebut (Tuanakotta 2011). Manakala Reichelt dan Wang (2010) dan Ferguson et al. (2003) mentakrifkan FAPI sebagai pemimpin industri.

Kajian lepas telah menggunakan FAPI sebagai proksi kualiti audit (seperti Balsam et al. 2003; Dunn & Mayhew 2004; Elder et al. 2015). Pengetahuan dan kepakaran ini membolehkan firma audit menawarkan perkhidmatan audit berkualiti tinggi berbanding firma bukan pakar seperti meningkatkan ketepatan dalam pengenalan kesilapan (Owhoson et al. 2002), meningkatkan kualiti penilaian risiko dan perancangan audit (Low 2004) serta meningkatkan kualiti pelaporan kewangan (Dunn & Mayhew 2004; Gul et al. 2009; Balsam et al. 2003; Krishnan 2003). Kajian Habib dan Bhuiyan (2011) ke atas 502 syarikat tersenarai di Bursa Saham New Zealand turut memperlihatkan bahawa entiti yang diaudit oleh firma audit pakar mempunyai lag laporan audit yang pendek. Hal ini kerana, pengetahuan yang dimiliki oleh juruaudit membolehkan mereka melengkapkan kerja audit lebih cepat. Selain itu, entiti yang diaudit oleh FAPI turut dapat dibezakan dengan entiti yang diaudit oleh firma audit bukan pakar dari sudut kualiti pendapatan. Misalnya, Yuan et al. (2016), Kwon et al. (2007) dan Krishnan (2003) mendapati entiti yang diaudit oleh FAPI mempunyai tahap akruan budi bicara mutlak yang lebih rendah. Dunn dan Mayhew (2004) pula mendapati FAPI meningkatkan kualiti pendedahan dan Romanus, Maher dan Fleming (2008) pula mendapati ia dapat mengurangkan pernyataan semula pendapatan. Reichelt dan Wang (2010) dan Ferguson et al. (2003) turut bersetuju bahawa kualiti pendapatan meningkat bagi pelanggan yang diaudit oleh FAPI selaras dengan peningkatan kepatuhan kepada Prinsip Perakaunan Diterima Umum (GAAP).

Kajian lepas didapati menggunakan yuran audit atau bilangan pelanggan dalam pasaran audit untuk mengukur FAPI. Menurut Gramling dan Stone (2001), pasaran audit FAPI adalah lebih tinggi berbanding firma audit bukan pakar. Kebanyakan kajian awal berkaitan FAPI menggunakan yuran audit sebagai pengukuran FAPI seperti kajian Ferguson et al. (2003), Rahmat dan Mohd Iskandar (2004) serta Reichelt dan Wang (2010). Kajian mereka membuktikan wujud hubungan positif antara FAPI dengan peningkatan yuran audit. Namun, kajian Fleming et al. (2014) pula mendapati FAPI mengurangkan kenaikan yuran audit. Hal ini kerana, pengkaji mendapati pengetahuan dan kebolehan yang diperoleh oleh firma audit melalui pengkhususan industri membolehkan mereka mencapai kecekapan kos pada tahun-tahun seterusnya. Atas alasan ini maka pengukuran alternatif iaitu berdasarkan bilangan pelanggan digunakan oleh pengkaji seperti Gramling dan Stone (2001). Pengukuran ini juga dapat mengatasi isu bilamana tidak semua syarikat mendedahkan maklumat yuran audit dalam laporan kewangan.

FIRMA AUDIT PAKAR INDUSTRI DAN URUSNIAGA
PIHAK BERKAITAN

UPB merupakan urus niaga yang kerap dijalankan oleh syarikat-syarikat di Malaysia kerana urus niaga ini dikatakan dapat memenuhi keperluan ekonomi asas syarikat terutamanya untuk mengimbangi ketidaksempurnaan pasaran (Md. Nor & Ku Ismail 2017). Namun sifat UPB yang berbeza dari urus niaga lain yang mana pada kebiasaannya tidak dilaksanakan secara *'arm's length'* memberi ruang kepada pihak berkaitan yang oportunis untuk melakukan penipuan atau manipulasi pelaporan kewangan (Rahmat et al. 2021). Contohnya, pihak berkaitan mungkin beroperasi melalui UPB yang melibatkan hubungan dan struktur pemilikan yang kompleks dan tidak dijalankan berdasarkan syarat dan terma biasa pasaran (International Standards on Auditing - ISA 550).

Oleh itu teori agensi menjelaskan kepentingan peranan firma audit sebagai mekanisme pemantauan yang berkesan untuk melindungi pemegang saham dari sikap oportunis pihak pengurusan. Firma audit sebagai badan bebas bertanggungjawab untuk memastikan syarikat menyediakan pelaporan kewangan mengikut kerangka pelaporan yang telah ditetapkan oleh badan penggubal piawaian perakaunan. Sifat UPB yang pelbagai dan kompleks walau bagaimanapun memberi kesukaran kepada firma audit terutamanya untuk mengenalpasti hubungan dan urus niaga pihak berkaitan (ICAEW 2010). Perkara ini diburukkan lagi apabila (1) kurangnya kefahaman di kalangan pihak pengurusan terutamanya syarikat yang bersaiz kecil mengenai definisi pihak berkaitan menyebabkan mereka tidak dapat mengenal pasti semua pihak berkaitan yang terlibat, (2) keengganan pihak pengurusan untuk mendedahkan maklumat UPB atas alasan sensitiviti, atau (3) tidak semua syarikat mempunyai kawalan dalaman yang berkesan dari segi pemberian kelulusan, perekodan dan pengesanan UPB (ICAEW 2010).

Sehubungan dengan itu, firma audit perlulah mempunyai ciri-ciri kualiti audit yang tinggi supaya pemantauan yang lebih berkesan dapat diberikan. Badan profesional perakaunan menyarankan bahawa firma audit yang mempunyai pengetahuan dan kepakaran dalam industri tertentu dapat memberi perkhidmatan audit yang lebih berkualiti berbanding firma audit bukan pakar (Elaoud & Jarboui 2017; Yuan et al. 2016; Habib & Bhuiyan 2011; ICAEW 2010). Kepakaran industri ini dibentuk menerusi kekerapan mengaudit pelanggan dalam industri yang sama (Pong 1999). Pengetahuan dan pengalaman mendalam yang diperoleh membolehkan firma audit mengesan penipuan atau salah nyata dalam pelaporan kewangan (Mohd Kharuddin et al. 2021; Norman 2018; Sun & Liu 2013). Firma audit pakar juga mempunyai insentif yang lebih untuk memastikan syarikat membuat pendedahan sewajarnya sebagaimana yang dikehendaki oleh piawaian perakaunan bagi menjaga reputasi mereka serta mengelak sebarang tindakan litigasi (Reichelt & Wang 2010).

Selaras dengan teori agensi, kami menjangkakan firma audit yang mempunyai kepakaran industri yang tinggi, dapat mengesan UPB dan memastikan syarikat membuat pendedahan yang sewajarnya walaupun UPB pada asasnya bersifat kompleks dan mudah untuk dimanipulasi. Namun, dalam kajian ini kami mentakrifkan kepakaran industri apabila firma audit menguasai sekurang-kurangnya 20% pasaran audit. Nilai ambang ini lebih tinggi berbanding nilai ambang 10% yang digunakan dalam kajian Gaver dan Utke (2019), Ferguson dan Stokes (2002) serta Craswell et al. (1995) kerana UPB pada kebiasaannya tidak dijalankan menurut prinsip *'arm's length'*. Keadaan ini sudah tentu menyukarkan kerja-kerja audit dan firma audit perlulah mempunyai pengetahuan mengenai UPB yang dilaksanakan dalam industri tersebut serta mampu membezakan dan mengenal pasti sebarang kontrak yang mungkin melibatkan pihak-pihak berkaitan. Atas alasan ini maka kajian ini menjangkakan FAPI pada nilai ambang yang lebih tinggi (20% dan ke atas) lebih berkeupayaan untuk mengesan UPB dan seterusnya meningkatkan pendedahan UPB. Sehubungan dengan itu, hipotesis berikut dicadangkan:

H₁ Firma audit pakar industri (FAPI) yang tinggi (iaitu pada nilai ambang penguasaan pasaran 20% dan lebih) berhubungan secara positif dengan pendedahan UPB

METODOLOGI KAJIAN

SAMPEL KAJIAN

Kajian ini meliputi tempoh selama 5 tahun iaitu dari tahun 2014 sehingga tahun 2018. Pemilihan tahun 2014 adalah kerana ia merupakan tahun ketiga MFRS 124 digunapakai. Oleh itu dijangkakan pada tahun 2014 sepatutnya syarikat di Malaysia sudah mematuhi piawaian baharu yang telah diterbitkan. Tahun 2018 pula merupakan tahun terkini laporan kewangan dikeluarkan oleh syarikat tersenarai di Bursa Malaysia pada masa kajian ini dijalankan.

Populasi kajian meliputi semua syarikat yang disenaraikan di Pasaran Utama Bursa Malaysia dari tahun 2014 sehingga 2018 yang melibatkan 3,905 pemerhatian. Walau bagaimanapun, seperti yang ditunjukkan dalam Jadual 1, jumlah keseluruhan pemerhatian akhir adalah sebanyak 3,230 setelah ditolak syarikat dalam industri kewangan, *Closed End Fund* dan *Real Estate Investment Trusts (REITS)* serta syarikat yang tidak mempunyai data yang lengkap. Syarikat dalam industri kewangan, *Closed End Fund* dan *Real Estate Investment Trusts (REITS)* dikecualikan kerana terdapat perbezaan dari aspek pematuhan dan kawal selia, prosedur perakaunan dan format pelaporan dengan syarikat bukan kewangan (Fooladi & Farhadi 2019). Syarikat yang tidak mempunyai data yang lengkap pula disebabkan oleh syarikat tersebut baharu disenaraikan atau dinyahsenarai dari Bursa Malaysia atau syarikat dalam proses penggabungan dan pengambilalihan.

JADUAL 1. Sampel kajian

Tahun	Firma
2014	769
2015	777
2016	789
2017	769
2018	801
Jumlah firma di Pasaran Utama Bursa Malaysia	3,905
Industri kewangan	(160)
Closed End Fund	(5)
Real Estate Investment Trusts (REITS)	(90)
Syarikat yang tidak mempunyai data lengkap	(420)
Sampel akhir	3,230

Jadual 2 menunjukkan bilangan syarikat mengikut pengkelasan industri berpandukan pengkelasan oleh Bursa Malaysia. Sampel kajian terdiri daripada lapan (8) kelas industri bagi tahun 2014 hingga 2017 dan tujuh kelas industri bagi tahun 2018. Pada tahun 2018, industri perdagangan telah dihapuskan dan syarikat di bawah industri tersebut dipecahkan kepada industri yang lebih khusus. Ini bertujuan supaya sektor dan indeks

sektor Bursa Malaysia terus mewakili dengan kesesuaian pasaran ekuiti global serta membolehkan pemilik aset, pengurus aset dan pakar penyelidik pelaburan membuat perbandingan global mengikut industri secara konsisten. Berdasarkan Jadual 2, jumlah pemerhatian untuk tahun 2014-2017 ialah sebanyak 2,584 dan untuk tahun 2018 pula, sebanyak 646 pemerhatian. Jumlah keseluruhan pemerhatian untuk tempoh lima tahun iaitu dari tahun 2014-2018 ialah sebanyak 3,230.

JADUAL 2. Bilangan syarikat mengikut pengkelasan industri

Kelas Industri	Bil. Syarikat (2014-2017)	Pemerhatian 2014-2017	Bil. Syarikat (Jum. Pemerhatian 2018)	Jumlah pemerhatian (5 tahun)	Peratus (%)
Perladangan	40	160	40	200	6.19
Produk Perindustrian	180	720	199	919	28.45
Perdagangan	152	608	-	608	18.83
Hartanah	86	344	93	437	13.53
Pembinaan	40	160	40	200	6.19
Produk Pengguna	110	440	152	592	18.33
Teknologi	31	124	31	155	4.80
Lain-lain	7	28	91	119	3.68
JUMLAH	646	2,584	646	3,230	100

MODEL KAJIAN DAN PENGUKURAN

Pemboleh ubah bersandar kajian ini ialah urus niaga pihak berkaitan (UPB). Data diperoleh dengan cara mengekstrak jumlah UPB yang didedahkan dalam laporan tahunan syarikat. Kajian ini menggunakan jumlah amaun transaksi yang terlibat (magnitud pendedahan) sebagai proksi kepada UPB, iaitu logaritma asli kepada jumlah amaun transaksi yang terlibat (Effiezal Aswadi et al. 2011; Fooladi & Farhadi 2019).

Pembolehubah tidak bersandar pula ialah firma audit pakar industri (FAPI). Kajian ini mengukur FAPI berdasarkan bilangan pelanggan yang diaudit oleh firma

audit tersebut dengan melakukan pengiraan bagi setiap industri. Pembolehubah kawalan yang dilibatkan dalam kajian ini merupakan faktor yang telah dikenalpasti mempengaruhi penglibatan syarikat dalam UPB. Kawalan ini bertujuan untuk mengawal kesan perbezaan pembolehubah tersebut dari konteks ciri syarikat dan tadbir urus supaya kesan pembolehubah kajian terhadap UPB lebih tepat. Pembolehubah kawalan yang dipilih adalah saiz syarikat (Saiz), keumpulan (Umpil), pulangan atas aset (PAA), pertumbuhan (Tumbuh), saiz lembaga pengarah (LPSaiz), lembaga pengarah bebas (PBebas), jawatankuasa audit bebas (JKAudit) dan industri (Industri).

Kajian ini menggunakan analisis regresi data panel untuk menguji hipotesis kajian. Menggunakan perisian *Eviews 10 Statistical Package Software*, ujian Chow dan Hausman (hasil kajian tidak ditunjukkan) dijalankan bagi mengenalpasti model yang terbaik. Dapatan kajian mendapati model kesan tetap adalah lebih sesuai digunakan dalam memproses data kajian ini. Model kajian adalah seperti di bawah:

$$UPB = \alpha + \beta_1 \text{FAPI} + \beta_2 \text{Saiz} + \beta_3 \text{Umpil} + \beta_4 \text{PAA} + \beta_5 \text{Tumbuh} + \beta_6 \text{LPSaiz} + \beta_7 \text{PBebas} + \beta_8 \text{JKAudit} + \beta_9 \sum_8 \text{Industri} + \beta_{10} \sum_5 \text{Tahun} + \varepsilon$$

Penerangan mengenai pembolehubah seperti berikut:

Pembolehubah	Penerangan	Pengukuran
UPB	Urusniaga Pihak Berkaitan	Berdasarkan logaritma asli kepada amaun UPB yang dilaporkan dalam penyata kewangan
FAPI	Firma audit pakar industri	Peratusan bilangan pelanggan yang diaudit oleh firma audit bagi setiap industri. Kajian ini menggunakan dua nilai ambang penguasaan pasaran pelanggan iaitu FAPI 10% dan FAPI 20% (Craswell et al. 1995; Ferguson & Stokes 2002; Rahmat & Mohd Iskandar 2004). Syarikat yang diaudit oleh FAPI (nilai ambang lebih 10% atau lebih 20%) dikod sebagai 1 dan syarikat yang diaudit oleh bukan FAPI (nilai ambang kurang 10% atau kurang 20%) dikodkan sebagai 0.
Saiz	Saiz syarikat	Berdasarkan logaritma asli kepada jumlah aset (Md Nor & Ku Ismail 2017).
Umpil	Keupilan/Leveraj	Jumlah hutang dibahagikan dengan jumlah aset (Bhuiyan & Roudaki 2018)
PAA	Pulangan atas aset	Pendapatan bersih dibahagikan dengan jumlah aset (Rahmat et al. 2021).
Tumbuh	Pertumbuhan	Jumlah jualan pada akhir tahun dibahagikan dengan jumlah jualan tahun sebelumnya (Rahmat et al. 2021).
LPSaiz	Saiz lembaga pengarah	Bilangan individu yang dilantik sebagai ahli lembaga pengarah (Md Nor & Ku Ismail 2017).
PBebas	Lembaga pengarah bebas	Bilangan pengarah bukan eksekutif bebas dibahagikan dengan jumlah ahli lembaga pengarah (Rahmat et al. 2021).
JKAudit	Jawatankuasa audit bebas	Bilangan ahli bukan eksekutif bebas dibahagikan dengan jumlah keseluruhan ahli jawatankuasa audit (Rahmat et al. 2018).
Industri	Industri	Pembolehubah pepatung mengikut setiap jenis industri berdasarkan pengkelasan oleh Bursa Malaysia (Md Nor & Ku Ismail 2017)
Tahun	Tahun	Pembolehubah pepatung bagi setiap tahun yang berkaitan (2014, 2015, 2016, 2017, 2018) (Rahmat et al. 2018)

Berdasarkan model kajian di atas, kajian ini menjangkakan bahawa firma audit pakar industri (FAPI) pada nilai ambang yang lebih tinggi (20% dan ke atas) lebih berkeupayaan untuk mengesan UPB dan seterusnya meningkatkan pendedahan UPB. Ini kerana UPB pada kebiasaannya tidak dijalankan menurut prinsip '*arm's length*'. Keadaan ini sudah tentu menyukarkan kerja-kerja audit dan firma audit perlulah mempunyai pengetahuan mengenai UPB yang dilaksanakan dalam industri tersebut serta mampu membezakan dan mengenal pasti sebarang kontrak yang mungkin melibatkan pihak-pihak berkaitan.

HASIL KAJIAN

STATISTIK DESKRIPTIF

Jadual 3 menunjukkan analisis deskriptif untuk 3,230 pemerhatian. Panel A Jadual 3 menunjukkan nilai min, median, maksimum, minimum dan sisihan piawai bagi pemboleh ubah bersandar iaitu UPB (urusniaga pihak

berkaitan); dan pemboleh ubah kawalan iaitu JKAudit (jawatankuasa audit bebas), PBebas (pengarah bebas), LPSaiz (saiz lembaga pengarah), Saiz (saiz syarikat), PAA (pulangan atas aset), Tumbuh (pertumbuhan syarikat) dan Umpil (keupilan syarikat). Panel B menunjukkan nilai kekerapan bagi pemboleh ubah bebas FAPI (firma audit pakar industri) pada nilai ambang 10% dan 20%.

Berdasarkan Jadual 3, nilai purata UPB ialah 14.011. Nilai minimum adalah 0.000 yang menunjukkan bahawa sesetengah syarikat tersenarai tidak mendedahkan sebarang UPB manakala nilai maksimum UPB adalah 24.359. Berdasarkan trend, kajian ini mendapati berlaku penurunan dalam pendedahan UPB dan dapatan ini selari dengan hasil kajian oleh MSWG (2018). Panel B menerangkan pemboleh ubah bebas iaitu FAPI. Pada tahap FAPI 10% dan 20%, bilangan syarikat yang diaudit oleh firma audit pakar adalah masing-masing sebanyak 1,626 (50.34%) dan 414 (12.82%) daripada 3,230 pemerhatian. Lain-lain keputusan untuk pembolehubah kawalan boleh dirujuk dalam Jadual 3.

JADUAL 3. Statistik deskriptif pemboleh ubah (n=3230)

Pemboleh Ubah	Min	Median	Maksimum	Minimum	Sisihan Piawai
Panel A: Pemboleh Ubah Berterusan					
UPB	14.011	15.979	24.359	0.000	6.064
JKAudit	0.896	1.000	1.000	0.500	0.147
PBebas	0.491	0.500	0.875	0.167	0.124
LPSaiz	7.254	7.000	13.000	3.000	1.718
Saiz	13.240	13.109	17.591	10.313	1.509
PAA	0.048	0.048	0.352	-0.343	0.092
Tumbuh	0.852	0.975	2.623	0.000	0.546
Umpil	0.380	0.371	0.993	0.010	0.197
				Kekerapan	Peratus (%)
Panel B: Pemboleh Ubah Papatung					
FAPI10%				1,626	50.34
FAPI20%				414	12.82

UPB = logaritma asli kepada amaun UPB; FAPI = peratusan bilangan pelanggan yang diaudit oleh firma audit bagi setiap industri; Saiz = logaritma asli kepada jumlah aset; Umpil = Jumlah hutang dibahagikan dengan jumlah aset; PAA = Pendapatan bersih dibahagikan dengan jumlah aset; Tumbuh = jumlah jualan pada akhir tahun dibahagikan dengan jumlah jualan tahun sebelumnya; LPSaiz = bilangan individu yang dilantik sebagai ahli lembaga pengarah; PBebas = bilangan pengarah bukan eksekutif bebas dibahagikan dengan jumlah ahli lembaga pengarah; JKAudit = bilangan ahli bukan eksekutif bebas dibahagikan dengan jumlah keseluruhan ahli jawatankuasa audit; Industri = pemboleh ubah papatung mengikut setiap jenis industri berdasarkan pengkelasan oleh Bursa Malaysia; Tahun = pemboleh ubah papatung bagi setiap tahun yang berkaitan (2014, 2015, 2016, 2017, 2018).

Jadual 4 menunjukkan analisis firma audit pakar industri pada nilai ambang 10% penguasaan pasaran audit (dikira berdasarkan bilangan pelanggan yang diaudit dalam industri sama). Pada nilai ambang 10%, terdapat beberapa firma audit Big 4 dan bukan Big 4 yang memenuhi definisi FAPI. Contohnya, bagi industri produk perindustrian dikuasai oleh firma audit Crowe

Malaysia, EY dan KPMG semenjak tahun 2014 sehingga 2018. Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, KPMG, dan UHY pula menguasai industri pembinaan dari tahun 2017 sehingga 2018. EY dan KPMG secara konsisten menguasai pasaran audit dalam industri perladangan. Manakala BDO dan KPMG pula menguasai industri produk pengguna.

JADUAL 4. Senarai firma audit pakar industri pada nilai ambang 10%

Tahun Industri	2014	2015	2016	2017	2018
Perladangan	EY & KPMG	EY & KPMG	EY & KPMG	EY & KPMG	EY & KPMG
Produk Perindustrian	Crowe Malaysia, EY, KPMG	Crowe Malaysia, EY, KPMG	Crowe Malaysia, EY, KPMG	Crowe Malaysia, EY, KPMG	Crowe Malaysia, EY, KPMG
Perdagangan	EY, KPMG, PWC	Crowe Malaysia, EY, KPMG, PWC	Crowe Malaysia, EY, KPMG, PWC	EY, KPMG, PWC	
Hartanah	Baker Tilly & EY	EY, KPMG, UHY	EY, KPMG, UHY	Baker Tilly, EY, UHY	EY & UHY
Pembinaan	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, EY	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, EY, KPMG	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, KPMG	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, KPMG, UHY	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, KPMG, UHY
Produk Pengguna	BDO, Crowe Malaysia, KPMG	BDO, Crowe Malaysia, EY, KPMG	BDO, Crowe Malaysia, KPMG	BDO & KPMG	BDO, EY, KPMG
Teknologi	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, Grant Thornton	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, Grant Thornton, KPMG	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, Grant Thornton, KPMG	Baker Tilly, Crowe Malaysia, KPMG	Baker Tilly, BDO, Crowe Malaysia, Grant Thornton, KPMG
Lain-lain	Crowe Malaysia, EY & KPMG, PWC	Crowe Malaysia, EY & KPMG, PWC	Crowe Malaysia, EY & KPMG, PWC	Crowe Malaysia, EY & KPMG, PWC	EY & KPMG, PWC

Nota: EY ialah firma audit Ernst & Young, KPMG ialah KPMG Peat Marwicks, PWC ialah Price WaterhouseCoopers, UHY ialah Urbach Hacker Young, BDO ialah Binder Dijker & Otte Co

Jadual 5 pula menunjukkan analisis firma audit pakar industri pada nilai ambang 20%. Bilangan FIPA didapati semakin berkurang. Hanya 3 firma audit iaitu EY, KPMG dan Crowe Horward yang memenuhi definisi FIPA 20%. Firma audit EY menguasai pasaran audit bagi industri perladangan, produk perindustrian, perdagangan, hartanah dan lain-lain. Crowe Horward

pula menguasai industri teknologi semenjak tahun 2014 sehingga tahun 2018 dan KPMG pula menguasai industri produk pengguna dalam tahun 2014 dan lain-lain industri dari tahun 2014 sehingga tahun 2017. Firma audit PricewaterhouseCoopers, Deloitte & Touche Tohmatsu, dan semua firma audit bukan Big 4 kecuali Crowe Horwath tidak menguasai pasaran mana-mana industri.

JADUAL 5. Firma audit pakar industri pada nilai ambang 20%

Tahun	2014	2015	2016	2017	2018
Industri					
Perladangan	EY	EY	EY	EY	EY
Produk Perindustrian	EY				
Perdagangan	EY	EY	EY	EY	
Hartanah	EY	EY	EY		
Pembinaan					
Produk Pengguna	KPMG				
Teknologi	Crowe Malaysia	Crowe Malaysia	Crowe Malaysia	Crowe Malaysia	Crowe Malaysia
Lain-lain	EY & KPMG	EY & KPMG	EY & KPMG	EY & KPMG	

Nota: EY ialah firma audit Ernst & Young, KPMG ialah KPMG Peat Marwicks, PWC ialah Price WaterhouseCoopers, UHY ialah Urbach Hacker Young, BDO ialah Binder Dijker & Otte Co

Jadual 6 menunjukkan analisis pekali korelasi Pearson yang digunakan untuk menjelaskan sama ada wujud korelasi yang tinggi antara setiap pemboleh ubah tidak bersandar (Pallant 2011). Hasil kajian menunjukkan bahawa tidak terdapat isu multikolineariti yang signifikan melibatkan pemboleh ubah kajian ini. Korelasi tertinggi adalah antara saiz lembaga pengarah (LPSaiz) dan saiz syarikat (Saiz) pada nilai 0.407 dan kolerasi bagi pemboleh ubah lain bernilai 0.35 ke bawah. Ini menunjukkan pemboleh ubah dalam kajian ini tidak mempunyai masalah multikolineariti.

Selain itu, masalah multikolineariti juga boleh dikesan berdasarkan Analisis Faktor Inflasi Variasi (*Variance Inflation Factor* - VIF). Kajian dijangkakan mempunyai masalah multikolineariti apabila nilai VIF lebih besar daripada 10 (Neter et al 1996). Namun, menurut Montgomery dan Peck (1982), pekali regresi tidak cukup baik apabila $VIF > 5-10$ dan membawa kepada masalah multikolineariti. Berdasarkan analisis VIF (tidak dilaporkan) semua pemboleh ubah tidak bersandar tidak mempunyai masalah multikolineariti dan dikekalkan dalam model kajian ini.

JADUAL 6. Ujian korelasi Pearson

Variable	LNUPB	FAPI10%	FAPI20%	JKAudit	PBebas	LPSaiz	Saiz	PAA	Tumbuh
FAPI10%	0.164***								
FAPI20%	0.082***								
JKAudit	-0.068***	-0.090***	-0.099***						
PBebas	-0.072***	-0.013	-0.053***	0.369***					
LPSaiz	0.235***	0.118***	0.085***	0.003	-0.319***				
Saiz	0.346***	0.237***	0.196***	-0.079***	-0.040**	0.407***			
PAA	0.190***	0.143***	0.072***	-0.049***	-0.136***	0.136***	0.160***		
Tumbuh	0.010	-0.006	-0.135***	0.028	0.030*	0.007	0.031*	0.040**	
Umpil	0.104***	0.081***	0.003	0.018	0.039**	0.137***	0.331***	-0.103***	0.034*

***. Signifikan pada tahap < 0.010 **. Signifikan pada tahap < 0.050 *. Signifikan pada tahap < 0.100 . Definisi dan pengukuran pemboleh ubah seperti yang diterangkan dalam model kajian.

ANALISIS REGRESI BERGANDA

Jadual 7 menggunakan model kesan tetap regresi berganda panel data terhadap semua pemboleh ubah kajian. Hasil ujian regresi mendapati nilai R^2 adalah 82 % dan R^2 terlaras adalah 77.4% dengan nilai F-statistik pada 17.87 serta signifikan ($p < 0.000$) untuk kedua-dua FAPI10% dan FAPI20%. Nilai R^2 terlaras ini adalah tinggi dan signifikan menggambarkan model kajian yang baik. Ini menunjukkan 77.4% pemboleh ubah dalam model kajian ini boleh menerangkan pendedahan UPB.

Hipotesis kajian menjangkakan hubungan antara firma audit pakar industri (FAPI) dan pendedahan UPB bergantung kepada nilai ambang FAPI. Secara spesifiknya, pada tahap FAPI 10%, kami menjangkakan FAPI tidak mempunyai hubungan yang signifikan dengan UPB. Sebaliknya pada tahap FAPI 20%, FAPI dijangka berhubungan secara positif dan signifikan dengan UPB.

Berdasarkan Jadual 7, pada tahap FAPI 10%, tiada bukti menunjukkan FAPI mampu untuk meningkatkan pendedahan UPB. Sebaliknya pada tahap FAPI 20%, kajian ini mendapati wujud hubungan positif yang signifikan antara FAPI dan pendedahan UPB dengan nilai koefisien 0.246 (t-statistik = 1.660) dan signifikan pada $p < 0.10$.

Oleh itu, hipotesis kajian ini disokong. Keputusan kajian ini menunjukkan bahawa firma audit perlu mempunyai pengetahuan dan kepakaran industri yang lebih mendalam yang diperoleh menerusi pengauditan lebih banyak syarikat dalam industri yang sama (iaitu pada nilai ambang melebihi 20%) bagi membolehkan mereka mengaudit UPB dan memastikan syarikat membuat pendedahan UPB yang sewajarnya. Dapatan ini adalah konsisten dengan kajian lepas yang mendapati FAPI menggunakan pengalaman lalu untuk memahami strategi perniagaan syarikat lain (Yuan et al. 2016). Dapatan ini juga telah disokong oleh kajian Norman (2018) yang membuktikan kepakaran yang dimiliki oleh FAPI akan memudahkan mereka menjalankan kerja audit. Justeru, pengalaman dan pengetahuan yang mendalam mengenai industri tertentu yang dimiliki oleh FAPI (Aren et al. 2011) membantu mengesan pendedahan UPB.

Bagi pembolehubah kawalan, saiz firma dan pulangan atas aset berhubungan secara positif dan signifikan masing-masing pada $p < 0.01$ dan $p < 0.10$ dengan pendedahan UPB. Dapatan kajian adalah selari dengan kajian Utama dan Utama (2014).

JADUAL 7. Hasil analisis regresi berganda (n=3230)

Pemboleh ubah	Koefisien		t-statistik		Nilai Signifikan	
	FAPI10%	FAPI20%	FAPI10%	FAPI20%	FAPI10%	FAPI20%
Konstan	3.273	3.248	1.097	1.071	0.273	0.367
FAPI10%	-0.1121		-0.765		0.445	
FAPI20%		0.246*		1.660		0.097
JKAudit	0.701	0.694	1.230	1.215	0.219	0.222
PBebas	0.311	0.379	0.705	0.804	0.481	0.362
LPSaiz	-0.053	-0.051	-0.777	-0.72	0.438	0.317
Saiz	0.800***	0.792***	3.290	3.116	0.001	0.002
PAA	2.893*	2.862*	1.899	1.894	0.058	0.057
Tumbuh	0.005	0.008	0.887	0.138	0.929	0.814
Umpil	-0.885	-0.877	-0.981	-0.966	0.327	0.347
R^2	0.820	0.820	-	-	-	-
R^2 terlaras	0.774	0.774	-	-	-	-
F-statistik	17.865	17.869	-	-	0.000	0.000
Statistik <i>Durbin-Watson</i>	1.677	1.677				

Nota: * Signifikan pada $p < 0.10$, ** signifikan pada $p < 0.05$, *** signifikan pada $p < 0.01$. Statistik-t adalah berdasarkan "*White (1980) consistent estimator*". Definisi dan pengukuran pembolehubah seperti yang diterangkan dalam model kajian.

PERBINCANGAN DAN KESIMPULAN

Pendedahan merupakan salah satu mekanisme untuk merapatkan jurang maklumat antara ejen dan prinsipal. Oleh itu pendedahan dan pelaporan UPB sangat kritikal untuk menyalurkan maklumat kepada bakal pelabur dan pemegang saham mengenai UPB yang dijalankan oleh syarikat. Maklumat yang diperoleh dapat membantu mereka memberi perhatian sewajarnya serta mengambil langkah berjaga-jaga terhadap kemungkinan kedudukan kewangan dan keuntungan atau kerugian syarikat dipengaruhi oleh kewujudan UPB (MFRS 124; Kohlbeck & Mayhew 2010). Selari dengan teori agensi, perlantikan firma audit sebagai badan pemantau bebas dapat memberi jaminan yang munasabah bahawa penyata kewangan yang disediakan oleh syarikat termasuklah pendedahan berkaitan UPB, bebas dari salah nyata yang material dan disediakan mengikut kerangka perakaunan. Namun, sifat UPB yang pelbagai serta kompleks dan tidak dijalankan secara *'arm's length'* menyukarkan firma audit dalam menjalankan pengauditan UPB berbanding urus niaga biasa. Badan profesional perakaunan dan kajian terdahulu menyarankan firma audit yang mempunyai kepakaran industri mampu untuk menawarkan perkhidmatan audit yang lebih berkualiti berbanding firma audit bukan pakar terutamanya apabila berdepan dengan UPB (ICAEW 2010). Pengauditan berulang dalam industri yang sama membolehkan firma audit meningkatkan kefahaman mengenai persekitaran industri dan operasi syarikat pelanggan serta lebih memahami keperluan perundangan dan piawaian pendedahan umum serta khusus berkaitan industri. Kelebihan ini memberi manfaat kepada syarikat menerusi khidmat nasihat berkaitan pendedahan UPB. Selain itu, FAPI mempunyai insentif yang lebih untuk membetulkan kesilapan atau melaporkan salah nyata bagi melindungi reputasi mereka (Dunn & Mayhew 2004). Atas faktor yang dinyatakan di atas, maka FAPI berupaya untuk meningkatkan pendedahan UPB.

Sehubungan dengan itu, kajian ini dijalankan untuk mengkaji hubungan antara FAPI dan UPB. Memandangkan UPB berbeza dengan urus niaga biasa yang lain dari segi risiko untuk disalahgunakan, maka kami menjangkakan firma audit yang mempunyai tahap kepakaran yang tinggi mampu untuk meningkatkan pendedahan UPB di kalangan syarikat tersenarai di Malaysia. Kepakaran yang tinggi ini hanya dapat diperoleh menerusi penguasaan pasaran pelanggan dalam sesebuah industri. Dalam kajian ini kami menjangkakan kepakaran dalam pengauditan UPB hanya dapat diperoleh jika firma audit menguasai lebih dari 20% pasaran pelanggan dalam sesuatu industri. Hasil kajian menyokong hipotesis yang dicadangkan di mana pada nilai ambang 10%, FAPI tidak memberi kesan kepada UPB. Sebaliknya pada nilai ambang 20%, FAPI didapati berhubung dengan positif dan signifikan dengan pendedahan UPB. Keputusan ini selari dengan kajian terdahulu (Balsam et al. 2003; Habib & Bhuiyan 2011; Elder et al. 2015; Rusmin & Evans 2017). Oleh itu, kami menyimpulkan bahawa kepakaran industri dapat membantu firma audit dalam memantau UPB dan

memastikan urus niaga tersebut didedahkan dengan sewajarnya.

Hasil kajian ini memberi sumbangan kepada bidang ilmu dan praktikal dengan memberi bukti empirikal tambahan berkaitan kepentingan kepakaran industri untuk meningkatkan kualiti audit terutamanya dalam memantau UPB dari sebarang kegiatan penyembunyian maklumat atau kegiatan penyalahgunaan yang mungkin dilakukan oleh pihak berkaitan yang oportunistik. Kepakaran industri membolehkan firma audit memberikan khidmat nasihat kepada syarikat pelanggan berkaitan pendedahan UPB yang sewajarnya sebagaimana yang dikehendaki oleh MFRS 124 dan Keperluan Penyenaraian Bursa Malaysia. Kualiti audit dari kepakaran industri dapat memberi jaminan dan mengembalikan kepercayaan pengguna penyata kewangan terhadap laporan kewangan yang dikeluarkan oleh syarikat termasuklah pelaporan UPB. Badan pengamal dan pengawalselia perakaunan juga boleh mempertimbangkan ciri kepakaran industri dalam mengawal selia syarikat-syarikat yang terbabit dalam mana-mana kontrak yang melibatkan pihak-pihak berkaitan. Selain itu, dalam konteks urusniaga yang bersifat rumit dan kompleks seperti UPB, dapatan kajian ini membangkitkan persoalan mengenai kesesuaian pengukuran juruaudit berkualiti berasaskan ukuran saiz (Big 4 dan non-Big4) sama ada ianya masih lagi relevan atau memerlukan penelitian semula.

Kajian ini mempunyai beberapa limitasi (batasan). Limitasi yang pertama melibatkan sampel kajian yang dipilih. Sampel kajian ini ialah syarikat tersenarai di Papan Utama Bursa Malaysia bagi tahun 2014 sehingga 2018 iaitu lima tahun yang melibatkan 646 syarikat. Namun begitu, kajian ini tidak menggunakan keseluruhan populasi syarikat yang tersenarai kerana terdapat syarikat yang tidak mempunyai data yang lengkap berkaitan kajian ini. Maka, hasil kajian ini tidak boleh digeneralisasikan kepada tempoh atau jenis syarikat lain yang tidak tersenarai mahupun melambangkan keseluruhan syarikat yang tersenarai di Bursa Malaysia. Kedua, UPB diukur berdasarkan amaun yang dilaporkan dalam penyata kewangan. Oleh itu, wujud kemungkinan UPB yang berlaku mungkin tidak dilaporkan sewajarnya oleh syarikat. Selain itu, walaupun firma audit yang paling berkualiti ditugaskan mengaudit syarikat yang paling berkemungkinan mempunyai UPB yang banyak, namun sebagai manusia tetap wujud kebarangkalian risiko audit. Ini bermakna, juruaudit berkemungkinan gagal mengesan kewujudan UPB dan mendedahkan UPB tersebut walaupun prosedur audit telah dirancang dengan baik selaras dengan piawaian pengauditan yang telah diluluskan.

PENGHARGAAN

Penulis mengucapkan ribuan terima kasih atas sokongan kewangan oleh Skim Geran Insentif Penyelidikan (EP-2021-016) daripada Fakulti Ekonomi dan Pengurusan (FEP) Universiti Kebangsaan Malaysia (UKM).

RUJUKAN

- Agnihotria, A. & Bhattacharya, S. 2019. Internationalization, related party transactions, and firm ownership structure: empirical evidence from an emerging market. *Research in International Business and Finance* 48 (2019): 340–352.
- Aharony, J., Wang, J. & Yuan, H. 2010. Tunneling as an incentive for earnings management during the IPO process in China. *Journal of Accounting and Public Policy* 29(1): 1-26.
- AICPA. 2001. *Accounting and Auditing for Related Party Transactions: A Toolkit for Accountants and Auditors*. AICPA. New York.
- Arens, A.A., Best, P., Shailer, G., Fidler, B., Elder, R.J. & Beasley, M.S. 2011. *Auditing Assurance Services in Australia: An Integrated Approach*. Ed. ke-8. Pearson Australia.
- Balsam, S., Krishnan, J., Yang, J.S. 2003. Auditor industry specialization and earnings quality. *Auditing: A Journal of Practice and Theory* 22: 71–97.
- Cahan, S.F., Jeter, D.C. & Naiker, V. 2011. Are all industry specialist auditors the same? *Auditing* 30(4): 191-222.
- Cheung, y.-L., Rau, P.R. & Stouraitis, A. 2006. Tunneling, propping, and expropriation: Evidence from connected party transactions in Hong Kong. *Journal of Financial Economics* 82(2): 343-386.
- Claessens, S., Djankov, S. & Lang, L.H. 2000. The separation of ownership and control in East Asian corporations. *Journal of Financial Economics* 58: 81-112.
- Craswell, A., J.R. Francis & S.L. Taylor. 1995. Auditor brand name reputations and industry specializations. *Journal of Accounting & Economics* 20: 297-322.
- Dunn, K.A., Mayhew, B.H. 2004. Audit firm industry specialization and client disclosure quality. *Review of Accounting Studies* 9 35–58.
- Elaoud, A. & Jarbouli, A. 2017. Auditor specialization, accounting information quality and investment efficiency. *Research in International Business and Finance* 42: 616–629.
- Elder, R., Lowensohn, S. & Reck, J. 2015. Audit firm rotation, auditor specialization, and audit quality in the municipal audit context. *Journal of Governmental & Nonprofit Accounting* 4: 73-100.
- Eshleman, J.D. & Guo, P. 2020. Do seasoned industry specialists provide higher audit quality? A re-examination. *Journal of Accounting and Public Policy* 39(6): 106770.
- Ferguson, A. & D. Stokes. 2002. Brand name audit pricing, industry specialization and leadership premiums post Big 8 and Big 6 mergers. *Contemporary Accounting Research* 19: 77-110.
- Ferguson, A., J.R. Francis & D.J. Stokes. 2003. The effects of firm-wide and office-level industry expertise on audit pricing. *The Accounting Review* 78(2): 429–448.
- Gaver, J.J. & S. Utke. 2019. Audit quality and specialist tenure. *The Accounting Review* 94(3): 113-147.
- Ge, W., Drury, D.H., Fortin, S., Liu, F. & Tsang, D. 2010. Value relevance of disclosed related party transactions. *Advances in Accounting* 26(1): 134-141.
- Gordon, E.A., Henry, E. & Palia, D. 2004. Related party transactions and corporate governance in Mark Hirschev, Kose John and Anil K. Makhija (ed.). *Corporate Governance, Advances in Financial Economics* 9: 1-27.
- Gramling, A.A. & D.N. Stone. 2001. Audit firm industry expertise: A review and synthesis of the archival literature. *Journal of Accounting Literature* 20: 1–27.
- Gul, F.A., Fung, S.Y.K. & Jaggi, B. 2009. Earnings quality: some evidence on the role of auditor tenure and auditors' industry expertise. *Journal of Accounting and Economics* 47(3): 265-287.
- Habib, A., Bhuiyan, M.B. 2011. Audit firm industry specialization and the audit report lag. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 20: 32-44.
- ICAEW. 2010. *The audit of related parties in practice*. UK London.
- Jensen, M.C. & Meckling, W.H. 1976. Theory of the firm: Managerial behavior, agency costs and ownership structure. *Journal of Financial Economics* 3: 305-360.
- Jian, M. & Wong, T.J. 2010. Propping through related party transactions. *Review of Accounting Studies* 15(1): 70-105.
- Kang, M., Lee, H.Y., Lee, M.G. & Park, J.C. 2014. The association between related-party transactions and control–ownership wedge. *Pacific-Basin Finance Journal* 29: 272-296
- Kohlbeck, M.J. & Mayhew, B.W. 2010. Valuation of firms that disclose related party transactions. *Journal of Accounting and Public Policy* 29(2): 115-137.
- Krishnan, G.V. 2003. Does big 6 auditor industry expertise constrain earnings management? *Accounting Horizons* 1–16.
- Kwon, S.Y., C.Y. Lem. & P. Tan. 2007. Legal systems and earnings quality: The role of auditor industry specialization. *Auditing: A Journal of Practice & Theory* 26: 25–55.
- Low, K.Y. 2004. The effects of industry specialization on audit risk assessments and audit-planning decisions. *The Accounting Review* 79: 201-219.
- Malaysia Financial Reporting Standards (MFRS) 124 Related Party Disclosures.
- Md Nor, H. & Ku Ismail, K.N. I. 2017. The moderating effects of independent directors' human capital on the relationship between related party transactions and firm performance: evidence from Malaysia. *Jurnal Pengurusan* 51: 37-52.
- Mohd Kharuddin, K.A., Basioudis, I.G. & Al Farooque, O. 2021. Effects of the Big 4 national and city-level industry expertise on audit quality in the United Kingdom. *Journal of International Accounting, Auditing and Taxation* 43: 100398.
- Montgomery, D.C. & Peck, L.A. 1982. *Introduction to Linear Regression Analysis*. John Wiley and Sons. New York.
- Munir, S., Mohd Salleh, N., Jaafar, R. & Yatim, P. 2013. Family ownership, related-party transactions and earnings quality. *Asian Academy of Management Journal of Accounting and Finance* 9(1): 129-153.
- Neter, J., Kutner, M.A., Nachtsheim, C.J. & Wasserman, W. 1996. *Applied Linear Statistical Models*. Edisi ke-4. Chicago, IL: Irwin.
- Norman Mohd Saleh. 2018. *Pelaporan dan jurang maklumat korporat di Malaysia*. Norman Mohd Saleh, Zaini Embong & Romlah Jaffar. Bangi, Selangor: Penerbit Universiti Kebangsaan Malaysia. 37-67.
- Owhoso, V.E., Messier, Jr., W.F. & Lynch, Jr., J.G. 2002. Error detection by industry-specialized teams during sequential audit review. *Journal of Accounting Research* 40(3): 883–900.
- Pong, C.K.M. 1999. Auditor concentration: a replication and extension for the UK audit market 1991–1995. *Journal of Business Finance and Accounting* 26 (3-4): 451–475.

- Rahmat, M.M. & Mohd Iskadar, T. 2004. Audit fee premiums from brand name, industry specialization and industry leadership: A study of the post Big 6 merger in Malaysia. *Asian Review of Accounting* 12: 1-24.
- Rahmat, M.M., Mohd Amin, H.A. & Mohd Saleh, N. 2018. Controlling shareholders' networks and related party transactions: moderating role of director remuneration in Malaysia. *Jurnal Pengurusan* 53: 107-117.
- Rahmat, M.M., Ali, S.H.A. & Mohd Saleh, N. 2021. Auditor-client relationship and related party transactions disclosure: the role of family controlling shareholders from a network perspective. *Managerial Auditing Journal* 36(4): 591-615.
- Reichelt, K.J. & D. Wang. 2010. National and office-specific measures of auditor industry expertise and effects on audit quality. *Journal of Accounting Research* 48 (3): 647-686.
- Romanus, R.N., Maher, J.J. & Fleming, D.M. 2008. Auditor industry specialization, auditor changes, and accounting restatements. *Accounting Horizons* 22(4): 389-413.
- Ross, S. 1973. The economic theory of agency: The principal's problem. *American Economic Review* 63(2): 134-139.
- Rusmin, R. & Evans, J. 2017. Audit quality and audit report lag: case of Indonesian listed companies. *Asian Review of Accounting* 25(2): 191-210.
- Ryngaert, M. & Thomas, S. 2012. Not all related party transactions (RPTs) are the same: ante versus ex post RPTs. *Journal of Accounting Research* 50(3): 845-882.
- Tuanakotta, T.M. 2011. *Critical Thinking in Auditing*. 1st edition, Salemba Empat Publisher, Jakarta. 12610.
- Utama, C. & Utama, S. 2014. Determinants of disclosure level of related party transactions in Indonesia. *International Journal of Disclosure and Governance* 11: 74-98.
- Wong, R.M.K., Kim, J.B., Lo, A.W.Y. 2015. Are related-party sales value-adding or value-destroying? Evidence from China. *Journal of International Financial Management and Accounting* 26 (1): 1-38.
- Yuan, R., Cheng, Y. & Ye, K. 2016. Auditor Industry Specialization and Discretionary Accruals: The Role of Client Strategy. *The International Journal of Accounting* 51(2): 217-23.

Nur Hidayah Waad
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600, UKM Bangi, Selangor
MALAYSIA
E-mail: dnuhidayahwaad@gmail.com

Hamezah Md Nor*
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600, UKM Bangi, Selangor
MALAYSIA
E-mail: miezah@ukm.edu.my

Mohd Mohid Rahmat
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600, UKM Bangi, Selangor
MALAYSIA
E-mail: mohead@ukm.edu.my

Harlina Mohamed On
Fakulti Ekonomi dan Pengurusan,
Universiti Kebangsaan Malaysia,
43600, UKM Bangi, Selangor
MALAYSIA
E-mail: harlina@ukm.edu.my

*Corresponding author

